

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2014

программ, обеспечивающих экономическое и социальное благополучие населения, но при этом данные программы не должны вредить окружающей среде. В целом же, стратегия устойчивого развития сейчас широко используется во многих развитых странах мира.

Таким образом, у каждой страны своя стратегия социально-экономического развития, которая может сочетать и комбинировать элементы и характеристики различных подходов к моделям социально-экономического развития. Следовательно, предложенные классификации призваны определить исходные условия, предшествовавшие изменениям в странах с транзитивной экономикой.

Список использованных источников

1. Жук М. В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: [навч. посібник] / М. В. Жук, Т. В. Бауліна. – К. : Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2006. – 348 с.
2. Мировая политика и международные отношения в 1990-е годы: взгляды американских и французских исследователей; [пер. с англ. и фр.] / под ред. М. М. Лебедевой, П. А. Цыганкова; Моск. обществ. науч. фонд; МГИМО(У) МИД РФ. – М., 2001. – 170 с. – (Хрестоматия).
3. Pryor F. L. A Guidebook to the Comparative Study of Economic Systems / Frederic L. Pryor. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1985. – 342 p.
4. Стратегія соціально-економічного розвитку індустріально розвинутих країн світу: проблеми і перспективи України. Вип. 32 / За заг. ред. академіка НАН України, д. т. н. В. П. Горбуліна. – К.: ДП «НВЦ «Євроатлантикінформ», 2006. – 364 с.
5. Козак Ю. Г. Міжнародні стратегії економічного розвитку: [навч. посіб.] / за ред. Ю. Г. Козака, Ю. І. Єханурова, В. В. Ковалевського. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 353 с.
6. Галушка З. І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети: монографія / З. І. Галушка. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 408 с.

УДК 327(100):338.439-027.45

ӘЛЕМ ҚАУЫМДАСТЫҒЫНДАҒЫ АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІ МӘСЕЛЕСІ

Теміржанова Балнур Нурлановна

bntemirzhanova@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Халықаралық қатынастар» мамандығының магистранты,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Л.Х.Төлешова

Алғаш рет «Азық-түлік қауіпсіздігі» ұғымы өз бетінше дамып, тәуелсіздік жолына түскен елдерде өмірлік маңызды мәнге ие болды. Азық-түліктің жетіспеуі 70- жылдарда әлемдік дағдарысқа себеп болды. БҰҰ Бас Ассамблеясы 1974 жылы «Әлемде азық-түлік қауіпсіздігін жабдықтау бойынша халықаралық міндеттеме» қаулысын қабылдады, және ол нақты түрде азық-түлік қауіпсіздігінің мәнін анықтады. Сол кезде көптеген елдердің азық-түлік мәселелерін шешудің дамыған елдер «көмегімен» импортқа шығару концепциясын орнату жылдам әрі тиімді жағы болды. Бірақ азық-түлік тауарларын өткізу қатаң монополиялық нарыққа айналған соң, көптеген елдер 70 жылдары «өз күштеріне сену» концепциясын өтуге мәжбүр болды, әрине ол жүзеге асқан жоқ.

Тез арада әлемдік банк айналымға «азық-түлік қауіпсіздігін уақытша және ұзақ түрде жою» ұғымын енгізді. Тұрақты түрде азық-түліктің жетіспеуі мемлекеттің валюта табысының деңгейі төмен болғанда, сыртқы нарықтан азық-түлік сатып ала алмағанда пайда болады. Мерзімді жетіспеушілік банк бағалауы бойынша әлемдік бағаның өсуінен болуы ықтимал. АҚШ-дағы 80- жылдардағы жағдай тағы бір азық-түлік жетіспеушілігінің басы болды. Елдің жер қоры түгелдей пайдаланылғанда, дәнді дақылдар алқабы өспегенде, 2030

жылы АҚШ тұрғындары 95 млн адамға арту күтілуде, су жетіспегенде, шаруашылық тиімсіз жүргізілгенде осындай қуатты елде азық-түлік қауіпсіздігі дабыл қағады.

БҰҰ 1996 жылы ауыл шаруашылық халықаралық азық-түлік ұйымы ФАО берген анықтама бойынша, «азық-түлік қауіпсіздігі – барлық уақытта белсенді және дені сау өміріне қажетті физиологиялық тұтынымы мен талғамын қанағаттандыруға жеткілікті, қауіпсіз және нәрлі азық-түлікке экономикалық қол жеткізуі». [1]

Азық-түлік қауіпсіздігінің ұғымының жалпы теориясы батыс авторлары Л. Бери, Е. Барбер, Б. Портилла, Г. Конвей еңбектерінде кездеседі. Олардың көзқарасы «азық-түлік қауіпсіздігі – белсенді, дені сау, өмір сүруге қажетті азық-түлік барлық тұрғындарға қол жетімді болатын экономика жағдайы» деген оймен дәл келеді. Бұл кезде жоғарыда келтірілген авторлар азық-түлік қауіпсіздігінің маңыздылығы сұрақтарын жеткілікті түрде ашпайды және оны шешу тәсілдерін анықтамайды. Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету идеясы негізгі азық-түлікті мемлекет ішінде өндіру үшін материалдық, қаржылық, еңбектік және әлеуметтік-экономикалық жағдайларды ауыл шаруашылығы өндірісі үшін жасау, сондай-ақ отандық және импорт өнімдерінің оптималды ара қатынасын анықтауды білдіреді.

Шетелдік экономикалық әдебиеттерде «азық-түлік қауіпсіздігі», «азық-түлік тәуелсіздігі» ұғымдарына анықтамалар кездеседі. Бірақ, екінші жағдайда елді азық-түлікпен өзі қамтамасыз ету деңгейі анықталады. Тұрғындар тұтынымын тағам өнімдерімен қамтамасыз ететін ішкі өндіріс елдің өзін — өзі жабдықтау көрсеткіші, азық-түлік тәуелсіздігі, азық-түлік қауіпсіздігін ұлттық қамтамасыз етілуінің қажетті шарты. Осы мәселелерді шешуге поляк ғалымдары А. Бушковский, Г. Войцеховский, А. Воев, З. Колодзеяна, А. Клявс, С. Лоявский, И. Точна т.б. едәуір үлес қосты. Олардың күшімен мемлекеттің экономикалық және шикізатпен жабдықтауының маңызы туралы кілттік теориялар тұжырымдалды, ол азық-түлік қауіпсіздігінің фундаменталды негіздерінің бірі. Олардың ойынша экономиканың өзін өзі жабдықтау тағам өнімдерінің сыртқы сауда айналымын баланса келтіру арқылы жетіледі. Бірақ бұл өте қауіпті, себебі халықаралық жағдайлар үнемі шиеленісіп отырады. Экономикалық өзін-өзі жабдықтауға ішкі жағдайлар және климат әсер етеді. Шикізатпен өзін-өзі жабдықтау сол кезде болады, егер тағамдану деңгейіне рационалды (тиімді) әсер ететін өндірісі үшін азық-түлік шикізаты өз елінде өндірілсе. Өндіріс үнемі ауытқып отыратындықтан тұрақты түрде азық-түлікпен жабдықтау қиын. Мұнда бір адамға 1000 кг мөлшерде дән есептелуі тиіс. Сонымен олардың пікірінше, азық-түлік қауіпсіздігі кең көлемде айтылады. «Азық-түлікпен» жабдықтау ұғымында бірыңғай түсінігі жоқ. Әр елдің азық-түлікпен жабдыкталуы әр түрлі. Егер азық-түлік тұтынымын қанағаттандыру халық шаруашылығы қабілеттілігін минимал деңгейде өсіру деп қабылдасақ, онда өзін-өзі қамтамасыз етудің үш категориясын анықтауға болады дейді поляк зерттеушілері:

1. Абсолютті өзін — өзі қамтамасыз ету — сыртқы саудадағы ауылшаруашылық өнімдерін сату айналымы нөлге тең болғанда өзін өзі жабдықтау.

2. Салыстырмалы өзін — өзі қамтамасыз ету, сыртқы сауда айналымы баланста болғанда жүзеге асады. Оны ел тұрғындарының азық-түлік тұтынымын кешенді қамтамасыз ету деп анықтайды, ол кезде ауылшаруашылығы экспорты мен шикізат импорты шығындары түгелдей жабылуы тиіс (нетто). Мысалы, Польшада бұл мүмкіндік 39 млн халық үшін күндік рационы адамға 2755-3200 калория деп анықталған.

Оптималды өзін-өзі қамтамасыз ету үнемдеу принципін қолдану нәтижесінде, белгілі құралдарды қолдана отырып, экономикалық жүйеде өндіріс факторларын дұрыс орналастыру арқылы максимал нәтиже алу. Бұл жүйе мақсатының функциясының көзқарасы бойынша максимал экономикалық тиімділікке кепілдеме береді.

Жоғарыдағы айтылғандарға байланысты азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету — бұл ең алдымен белгілі бір кезеңде елдің азық-түлік қауіпсіздігінің потенциалын қамтамасыз етуге қабілетті, өзара қатынастың ұйымдық-экономикалық жүйесі. Ол тауар өндірушілерден соңғы тауарды тұтынушыларға дейінгі отандық және импорттық азық-түлік тауарларының қозғалысын қамтамасыз етуге қабілетті желіні ұйымдастырудан тұрады.[2]

Әлем қауымдастығының азық-түлік мәселелеріне деген көзқарасы келесі тенденциялар мен факторларға байланысты қатты өзгерді: біріншіден, әлем халықтарының, әсіресе дамушы елдердің басым (800 млн. адам) бөлігі ашаршылықта өмір сүруде; екіншіден, көптеген шет елдерде ауылшаруашылық өндірісіне кері әсер ететін климаттық өзгерістер болуда; үшіншіден, егіс алқаптары қысқаруда, сумен қамтамасыз ету мәселелері қиындай түсуде, экологиялық қауіптер өсуде.

Сонымен, «Азық-түлік қауіпсіздігінің» экономикалық мазмұны жоғарыдағы шетел зерттеушілерінің көзқарасы бойынша немесе жеке елдердің ерекшеліктерін есепке алмай жаһандық масштабта қарастырылды немесе оның негізін анықтауға біржақты қадам жасау ретінде қарастырылды. Әлемдік қауымдастықта «Азық-түлік қауіпсіздігінің» шетелдік нормативтік құжаттарда жиі кездесетін, кең тараған анықтамасы, бұл экономиканың «барлық халықтарға, кез-келген уақытта, қанша қажет болса, соншалық халықтардың салауатты, белсенді өмір сүруі үшін қажетті азық-түлікке қол жетімділікпен қамтамасыз етуге қамтамасыз етуге кепілдік берілетін» жағдайы.

ТМД елдерінде «Азық-түлік қауіпсіздігінің» негізделген категориялары экономикалық реформаларды жүргізу және меншік түрлерін қалыптастыру салдарының нәтижесінде пайда болды.

Нарықтық экономикаға өту көптеген мәселелерді туындатты, оның бірі елді азық-түлік қауіпсіздігімен қамтамасыз ету. Нарықтық экономикаға көшудің басынан бастап-ақ бұл мәселені шешу ерекше мемлекеттік міндеттердің біріне айналды, бірақ оны шешу процесі өте ұзақ және ауыр болып шықты. Оған себеп, ғалым-зерттеушілер мен маман-басшыларда ғылыми категория ретінде азық-түлік қауіпсіздігінің мәнінің бірдей тісінің жоқтығы.

Осы мәселе бойынша ғалымдардың жұмыстарын талдай отырып, алғашқы әдістемелік-теоретикалық аспектілерді жасаған ресей зерттеушілері екендігін анықтадық, атап айтқанда: И. Оболенцев, М. Карнилов, А. Гардеев, Ю. Хромов және т.б. Олардың көпшілігі азық-түлік қауіпсіздігін «халықтың қалыпты өмір сүруін қамтамасыз ететін деңгейде, қажетті азық-түлік өнімдерімен қанағаттандыруға мемлекеттің кепілдік беру қабілеттілігі ретінде» қарастырады. Бірақ, бірқатар зерттеушілер ұлттық азық-түлік қауіпсіздігінің екі салыстырмалы өзіндік компоненттерін, яғни оның халықтарының теңгермелі тамақтануы және өзін-өзі қамтамасыз ету принципін бөліп қарастырады. Бірақ, олардың барлығы азық-түлік қауіпсіздігін «халықтың жеткілікті және тұрақты тамақтануын мемлекеттің қамтамасыз ете алу қабілеті» деп санауға негізделді.[3]

Азық-түлік қауіпсіздігі теориялық аспектісінің анықтамасына айтарлықтай үлес қосқан Ресей зерттеушісі Р. Гумеров болды. Оның ойынша, «азық-түлік қауіпсіздігі екі аспектіде қарастырылады. Біріншісі- әлеуметтік-экономикалық – мемлекеттің өз халқын негізгі тамақ өнімдерімен қамтамасыз етуге қабілеттілігін сипаттайды. Екіншісі-саяси-экономикалық – халықтарды өз өндірісі есебінен азық-түлікпен қамтамасыз етуді ұйымдастыру үшін және соның нәтижесінде экономикалық және саяси тәуелсіздікпен кепілдендіру үшін елдің агроэкономикалық потенциалын және ішкі ресурстарды мобилизациялауға мемлекеттің қабілеттілігін сипаттайды. [2]

Ресей Федерациясының тұтынушыларды қорғаудың Ұлттық Қоры, әртүрлі зерттеушілердің ойларын жинақтай отырып, келесідегідей толық анықтама ұсынды: «Азық-түлік қауіпсіздігі – бұл азық-түлік ресурстарымен, потенциалмен, кепілдіктермен қамтамасыз етілген сыртқы және ішкі жағдайлардан және қауіп-қатерлерден тәуелсіз мемлекеттің ел тұрғындарын түгелдей және жекелей азаматтардың қажеттіліктерін тамақ өнімдерімен, ауыз сумен және басқа да тамақ өнімдерімен белгілі бір көлемде, сапада және ассортиментте жеке тұлғаны физикалық және әлеуметтік дамыту үшін қажетті және жеткілікті, ел тұрғындарын кең өндіріс және денсаулықпен қамтамасыз ету.[1]

Көптеген ғалымдар, аграрлық қатынасы дамыған мемлекетте азық-түлік қауіпсіздігі жағдайының қасиеттері келесілер болып табылады деп есептейді:

- жергілікті ауылшаруашылық өндірісін және ауылшаруашылық кешенінің басқа да салаларын өмірлік маңызы бар тамақ өнімдерімен қамтамасыз ету;

- халықтардың қажеттіліктерін максималды деңгейде қанағаттандыру үшін елдің барлық азаматтарының қажетті тамақ өнімдеріне қол жетімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін адам өміріне маңызды азық-түліктерді қажетті көлемде, ассортиментте және сапада өндіру;

- ауылдың әлеуметтік мәселелерін шешумен бірізгілікте экологиялық тепе-теңдікті бұзбай өндірісті дамыту;

- елдің сыртқы сауда қызметіне оң төлем балансына бағдарлана отырып белсенді қатысуы.

Сонымен, осы мәселе бойынша зертеушілердің жоғарыдағы айтылғандарының ішінен ең маңызды «азық-түлік қауіпсіздігі» категориясының теориялық негізділігі келесілерді білдіреді:

- негізгі тамақ өнімдерін қолданылатын стандарттар мен мөлшерлерге сәйкес тұтыну;

- халықтың негізгі тамақ өнімдеріне қол жетімділігі (экономикалық және физикалық) және жан басына шаққандағы азық-түліктің қажетті көлемі, ассортименті және сапасымен қамтамасыз ету;

- азық-түлікпен толық қамтамасыз етуге қол жеткізу;

- мемлекеттің ішкі және сыртқы жағдайларға немесе қауіп-қатерлерге тәуелсіз түрде ел тұрғындарын толығымен және жекелей азаматтарды тамақ өнімдерімен, ауыз сумен және тағы басқалармен қанағаттандыруға қабілеттілігі.[4]

Бірізгілік зертеушілер елдің азық-түлік қауіпсіздігі – бұл елдің денсаулығы мен өмірін сақтау үшін жеткілікті деңгейде, негізінен өз өндірісі есебінен халықтарды сапалы тамақ өнімдерімен үзіліссіз жабдықтау деп санайды. Азық-түлік қауіпсіздігінің маңызды қасиеті отандық азық-түлік түрлерімен халықтың қамтамасыздығының деңгейі болып табылады. Табиғи-климаттық жағдайларына байланысты әртүрлі мемлекеттер әртүрлі объективті себептерге байланысты халықтарды тамақ өнімдерімен қамтамасыз ету бойынша бір-бірінен ерекшеленіп отырады. Толық қамтамасыздық- мемлекет өзін-өзі өз күшімен қамтамасыз ете алады, жартылай- кейбір азық-түлік түрлері жетпеген жағдайда басқа елдердің мүмкіндіктерін пайдалану есебінен нарықты толықтыру, қарым-қатынастық- азық-түлік нарығын елдің басқа аймақтарының көмегімен толықтыру, тартымдылық- тек басқа елдердің өнімдерінен тәуелді болу (азық-түлік импортына толық тәуелділік).

Адам баласы жүз жыл болса да, ыстық-суыққа шыдайды, бірақ аштыққа шыдамайды. Күніне 1000 килокалориялық тағам рационы ағзаға жеткіліксіз және бұл аштық жағдайында деп есептеледі, ал әлемде 1,5 млрд адам осындай аш құрсақ жағдайда өмір сүріп жатыр. Халықтың әл-ауқаты әлеуметтік қана емес, саяси-стратегиялық мәнге ие. Саясаттанушылар халықтың кем дегенде 75 пайыздайын тойындырмайынша, саяси реформа жасауға болмайды дегенді айтады.

Бүкіләлемдік банктің есебінше, тұрақсыздық, инфляцияның шарықтауы, азық-түліктің қымбаттауы секілді қиындықтарға душар болып отырған 33 ел бар. Мәселен, 2008 жылы жаһандық дағдарысқа байланысты тамақ өнімдерінің күрт қымбаттауына орай 40 елде халықтық толқулар бел алды. Қазіргі кезде азық-түліктен мұқтаждық көріп отырған 36 елге жедел халықаралық көмек қажет болып отыр. Шамамен 88 елде табыстың төмендігінен азық-түлік жетіспейді.

1996 жылы 13 қарашада қабылданған Рим декларациясында көрсетілгендей, «азық-түлік қауіпсіздігі дегеніміз – барлық адамның ұдайы белсенді және салауатты өмір сүруі үшін ас-ауқатқа физикалық және экономикалық тұрғыдан жеткілікті мөлшерде қолжетімділіктің болуы». Рим декларациясы кез келген елдің әр азаматының жеткілікті деңгейде тамақтану, денсаулығын сақтау және аштықтан ада болу құқығын қамтамасыз етуге, ұлттық тәуелсіз азық-түлік жүйесін қалыптастыруға шақырады.[2]

1945 жылы 16 қазанда Квебекте өткен БҰҰ-ның азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының негізі қаланып, оған қатысушылар «аштықсыз әлем құруға көмектесеміз» деген ұранды басшылыққа алды. БҰҰ-ның Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының

бастамасымен Рим декларациясына қатысушы елдер 2015 жылға дейін аштық деңгейін екі есеге дейін төмендетуге ниет білдірген болатын.[5]

БҰҰ-ның жанындағы «Халықтар қоры» Жер тұрғындарының 2050 жылға қарай 7,8 млрд адамға өсуіне орай, күрделенуі мүмкін азық-түлік мәселесіне қатысты 61,2 млрд долларға бағаланған арнайы бағдарлама ұсынды. Оның ішіне ауыл шаруашылығы ғылымын дамытуға – 5 млрд доллар, егістік жерді сақтауға – 24 млрд доллар, ормандарды қалпына келтіруге 6,8 млрд доллар бөлуді көздеп отыр.

Кез келген елде азық-түлік қауіпсіздігін сақтау үшін, алдымен, арнайы резерві жасақталуы қажет. Мәселен, БҰҰ-ның азық-түлік жөніндегі халықаралық ұйымы сарапшыларының пікірінше, егер мемлекетте астық қоры 60 күнге жетерлік болса немесе жылдық тұтынымның 17-20 пайызын құраса, жинақталған қор жеткілікті болып есептеледі. Дүниежүзінде халық саны қанша өссе де, азық-түлікпен қамтамасыз етуге қиналмайтын екі ел (Ресей мен Бразилия ғана) аталады. Осы орайда, әлемдегі мемлекеттерді азық-түлікпен қамтамасыз етілу жағынан бірнеше типке жіктеуге болады. Мысалы, 1-типке азық-түлік тауарларының басты экспорттаушылары – АҚШ, Канада, Оңтүстік Африка Республикасы, Тайланд, Еуропалық одақтың кейбір елдері жатады. Шағын ел бола тұра, тамақ өнімдерін ұдайы экспорттайтын Венгрия, Финляндия сияқты елдер 2-типті құрайды. Ал 3-типке азық-түлік тапшылығына душар, бірақ оны еңсере алатын елдер, мысалы, Жапония жатады. Өз күшімен өз қажеттіліктерін әзер қамтамасыз етіп отырған Үндістан, Қытай, Оңтүстік Американың кейбір елдері 4-типке жатқызылады. Су және жер ресурстары болғанына қарамастан, азық-түлік тапшылығын өткізіп жатқан Мысыр, Индонезия, Пәкістан, Филиппин сияқты елдер – 5-тип, жан басына шаққанда үнемі азық-түлік тапшылығына душар Сахараның оңтүстігіндегі Африка елдері – 6-тип, ал ұдайы азық-түлік дағдарысынан құтылмайтын Гаити, Непал, Сальвадор секілді мемлекеттер 7-типке жіктеледі.[1]

Қорытындылай келе, қазіргі таңдағы азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі ушығып тұрғанын басып айту керек. Осы мәселеге қатысты әлем қауымдастығының назары ауып, арнайы бағдарламалар, жоспарлар жасалуда. Ең бастысы азық-түлік қауіпсіздігі деген ұғымның түпкі мәнін түсініп, оның қазіргі замандағы халық қауіпсіздігінің басты құраушысы ретінде тану болып табылады.

Пайдаланылған дереккөздері тізімі

1. Аграрная политика / Под.ред А.П. Зинченко - М.: КолосС, 2004. – 304 с.
2. Валетова Ю.А. Проблема обеспечения всемирной продовольственной безопасности в деятельности «Большой восьмерки» // НАУЧНЫЕ ИТОГИ. Сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции «Научные итоги 2010 года». Часть 2. Киев: НАИРИ, 2010. С. 87-91. 0,5 п.л.
3. Сақтаева А.А. Бәсекеге қабілеттілікті жоғарылатудың негізгі тәсілдері мен механизмдері // «Саясат-POLICY». -№4, Алматы, 2009.
4. О.Флинк.Сухой закон природы// Эксперт Казахстан. – 2012. - №35-36 (377).
5. Дағдарыстан жанару мен дамуға. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы, 2009 жыл.